

Naturmål for Hammershus

Dato for udarbejdelse: 12/4-2023

Formål med dokumentet "Naturmål"

Formålet med forvaltning af arealet er at fremme og udvikle naturværdien og biodiversiteten, samtidig med at friluftslivets muligheder sikres, samt at landskabselementer og kulturhistorie bevares.

Naturmål:

udarbejdes med henblik på at styrke dialogen mellem Naturstyrelsen og arealets forpagter/dyreholder.

beskriver hvad forpagterens/dyreholderens indsats skal bidrage til, således at forpagter/dyreholder får indsigt i det konkrete formål med forvaltningen af arealet og derved aktivt kan bidrage til at fremme arealets naturværdier.

tager udgangspunkt i de relevante planer for området herunder driftsplaner, Natura 2000-plejeplaner og fredningskendelser.

Formålet med naturforvaltningen på arealet

Formålet med naturplejen på arealet er at sikre fortidsmindet Hammershus' bevarelse og synlighed i landskabet samtidig med at biodiversiteten bevares og forbedres.

Fortidsmindet og landskabet vægtes således højt på dette areal.

Særlige forhold

Middelalder-borgruinen Hammershus ligger i naturområdet og plejen af området har fokus på, at borgen fremstår synligt i terrænet og bevares.

Området er meget besøgt – særligt om sommeren af turister. Desuden går både Kyststien og Højlyngsstien igennem arealet.

De græssende dyrs adfærd har derfor stor betydning. Det er vigtigt at dyrene holder afstand til de besøgende og ikke er opsøgende, samt at de ikke bliver skræmt af mennesker eller hunde i snor.

Beskyttelse, arealudpegning og registreringer

Naturværdi	International beskyttelse	National beskyttelse (NBL §3, fortidsminder mm.)	Fredning og/eller reservat
Lokal bioscore: Op til 15	Natura 2000: Natura2000-område nr. 184. Habitatnaturtyperne: Ege-blandskov, indlandsklippe, kalkoverdrev og kystklippe	§3 overdrev og sø. Beskyttet vandløb.	Hammershus-fredning (grøn på bilag) – link .
HNV: Op til 12	Bilag IV: Springfrø, løvfrø, stor vandsalamender, markfirben, skægflagermus, vandflagermus, nordflagermus, frynseflagermus, sydflagermus, troldflagermus		Hammersholm-fredning (blå på bilag) – link .

Fredningen Hammershus giver fri adgang for publikum og beskytter arealet mod forskellige former for byggeri samt mod udstykning.

Fredningen Hammersholm beskytter arealet mod forskellige former for byggeri samt mod udstykning.

Driftshistorie

Arealerne omkring Hammershus har formegentlig været afgræssede siden borgens opførelse i midten af 1200-tallet. Arealerne omkring er desuden blevet ryddet for skov af forsvarshensyn samt for at skaffe brændsel.

Hammershusklippen og Mølle dalen

I Mølle dalen har der været højstammet skov frem til slut 1960'erne. Her bliver Mølle dalen ryddet for skov, og samtidig bliver der også ryddet umiddelbart nord for Hammershus. Der efterlades enkelte større træer. Vest-skråningen af Hammershusklippen bliver ryddet i 1968.

Paddesænken udgraves fra mose til sø i 1992.

Mølle dæmning bliver genetableret i 1998 efter formentlig forsætligt at være blevet ødelagt på et ukendt tidspunkt, og der laves en større rydning fra Mølle dæmningene mod vestskråningen.

I 2004 laves en større rydning af vedopvækst på vestskråningen mellem Galgerenden og voldene. Herfra og frem til 2007 ryddes der løbende vedopvækst på Hammershusklippen i vinterperioderne.

I forbindelse med projektet Hammershusklippens Flora, laves der i perioden 2013-2015 en større rydning på syd-østskråningen og vestskråningen.

Fra 2014 har der løbende været mindre rydningsprojekter på Hammershusklippen og i Mølle dalen.

Besøgscenterfolden

Fra midten af 1990'erne har besøgscenterfolden været græsset med får i sommergræsning – dog afbrudt af et par år uden græsning i midten af 2010'erne, hvor folden er uden græsning og præget af byggeplads i forbindelse med bygning af Besøgscenteret. Herefter etableres en ny fold i 2018 og sommergræsningen med får genoptages.

Inden opstart af fåregræsning har arealet formentlig været drevet med høslæt.

Tidligere mark-arealer

Hotel Hammershus, der lå på arealet nordvest for besøgscenteret, bliver revet ned i 1968, hvorefter der været taget slæt frem til midten af 00'erne. Herefter har arealerne ligget brak.

Markerne har formegentlig været dyrkede frem til starten af 1990'erne og herefter fortsat kunstgødet og kalket frem til midten af 00'erne.

Fra starten af 1990'erne har markerne været græsset med hereford-kvæg.

Fra midten af 00'erne er græsningen overgået til fåregræsning som sommergræsning med udvidet sæson uden fodring.

I 2014 suppleres fåregræsningen med kvæg, og der er forsøgt med supplerings med geder, der dog stikker af.

I midten af 10'erne etableres en fægang mellem Hammershus og Slotslyngen, så der nogle år har været muligt for dyrene at afgræsse Hammershus og Slotslyngen som et samlet areal - dyrene har dog ikke benyttet det meget.

Frem til 2018 har afgræsningen været præget af flere mindre hegn. I 2018 i forbindelse med nedrivning af Slotsgården, flytning af parkeringsplads og etablering af nyt besøgscenter, etableres et nyt stort sammenhængende hegn på arealet. Det nye hegn består af alle de tidligere landbrugsarealer, Hammershusklippen, Mølledalen, arealet der tidligere var parkeringsplads, området hvor Slotsgården lå placeret og den tidligere hotelgrund, hvor Hotel Hammershus lå placeret. Besøgscenterfolden bevares som selvstændig fold.

Fra start 20'erne bevæger græsningen sig løbende fra at være fåregræsning suppleret med kvæg til at være kvæggræsning suppleret med får.

Tilstand og forvaltning

Græsnings-tryk SK/ha	Dyre-racer	Tilskuds-fordring ja/nej – lokalitet	Tidspunkt for indsats ved udbinding brug: sommer, vinter, helårsgræsning	Andre indsatser brand, rydning, slæt, vandstandsforhold
Middel	Robust kvægrace, robuste geder, robuste får	Nej	Tilnærmet helårsgræsning eller helårsgræsning	Manuel rydning, afbrænding.

Botanisk set er syd- og vestskråningen af Hammerhusklippen de mest interessante. Der findes arter som bakkepotentil, enblomstret fladbælg, liden sneglebælg, sort radeløv, rundfinnet radeløv og vårærenpris - alle lyskrævende arter.

Der findes flere reliktplanter på arealet, de såkaldte levende fortidsminder, der er indført som nytteplanter, da Hammershus var i funktion. Reliktplanterne som lægekulsukker, havrerod og hjertespan findes primært inden for Hammershus' mure.

De tidligere marker indeholder et mere begrænset naturindhold.

Arealerne skal afgræsses som tilnærmet helårsgræsning eller helårsgræsning, så de fremstår tydeligt afgræssede, når væksten starter i foråret. Afgræsningen er med til bevare den lysåbne natur og sikre den mod tilgroning med træer og buske. Samtidig bidrager græsningen til at der fjernes næring fra arealet og omfordele næring, så plantesamfund og dyr tilpasset naturtypen kan trives. Dyrene kan desuden være med til at lave skader på træer og buske, skabe varieret og ujævn jordstruktur, barjordspletter, spirebede og efterlade afføring på arealet, der sikrer levesteder for andre organismer. Da fortidsmindeplejen vægtes højt på arealet holdes der dog øje med, at dyrenes slid ikke skader fortidsminderne.

Der afgræsses med et middel græsningstryk, hvilket betyder, at vegetationshøjden i gennemsnit skal være 5-8cm høj inden væksten starter i foråret. Arealerne må således ikke græsses fuldstændig ned. Der accepteres en vis variation mellem de forskellige delarealer, da dyrene favoriserer nogle arealer frem for andre.

På selve ruinen inden for murene kan græsklipningen og buskrydningen suppleres med eller delvist erstattes med chokafgræsning med får om vinteren.

Det prioriteres, at dyrene på arealet er vant til at græsse ekstensive arealer samt arealer med skov. Dette er med til at sikre, at dyrene trives på denne slags arealer og græsser varieret på hele arealet.

På hele arealet arbejdes der på at sikre gode, lange, bugtede overgangszoner med mellem lysåbne og skovbevoksede områder. Det kan ske ved at bevare opvækst i kanterne samt lave veteraniseringer og ringninger i skovkanterne.

I de skovdækkede arealer arbejdes mod en større variation i kronedækket således at nogle områder har fuldt kronedække, mens andre har en lavere andel træer som lysåben skov. Udviklingen af et busklag som underskov er ønskeligt. Desuden øges mængden af dødt og døende ved veteranisering og ringning.

Der laves fortsat rydninger på Hammershusklippen og i Mølle dalen af landskabs-, fortidsminde- og biodiversitetshensyn.

Tilstand, mål og forvaltningstiltag for delarealer

Orange og grøn zone

For at sikre fortidsmindets synlighed i landskabet, bevares klippeknolden og arealerne umiddelbart omkring denne lysåbne (orange markering på kortet).

Desuden sikres indkigget til Hammershus fra landevejen og Besøgscenteret ved at sikre, at områderne mellem disse og ruinen fremstår lysåbne (grøn markering på kortet).

Af biodiversitetshensyn arbejdes mod at sikre, at der også i disse zoner findes spredte buske og træer – af landskabshensyn dog ikke af en størrelsesorden, så der dannes deciderede krat.

Resterende arealer

På de omkringliggende arealer arbejdes mod at sikre, at mellemstadier mellem skov og lysåbne arealer bevares og fremmes, samt at overgangszonerne mellem lysåbne og skovdækkede arealer gøre lange, bugtede og varierede. For at skabe den bedste biodiversitet arbejdes med at skabe en mosaik af lysåbne arealer med solitære træer og buske samt mindre krat, skovdækkede arealer og mellemstadier mellem disse.

De lysåbne arealer skal holdes lysåbne. Hjemmehørende buske på arealerne bevares i stort omfang, når disse fremkommer naturligt, samt enkelte hjemmehørende træer for variation på arealerne.

Artslister

Artslister fra registreringer findes her:

<https://naturdata.miljoportal.dk/advancedSearch>

Rødlistede arter:

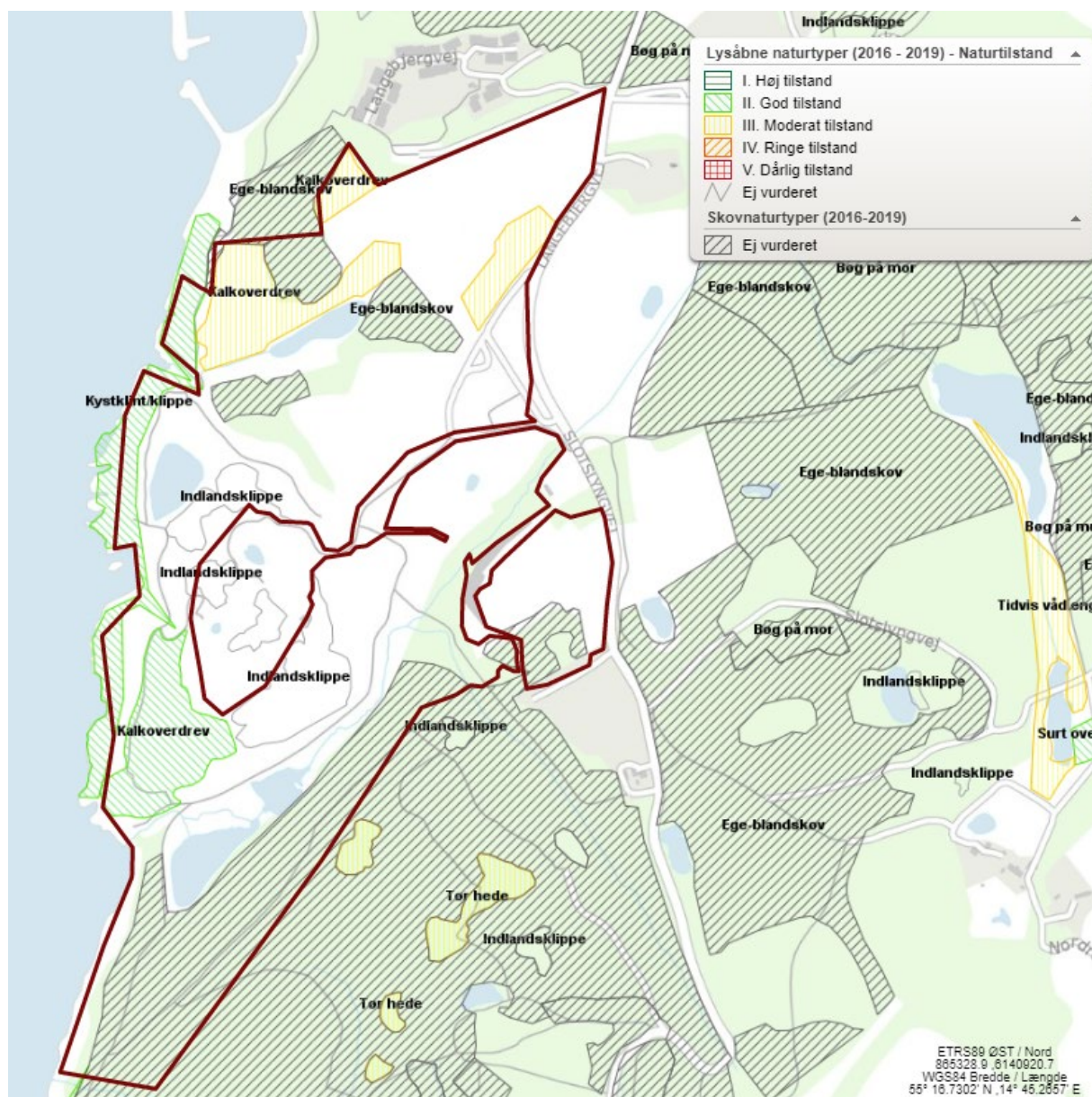
<https://arter.dk/short-link/a2727d69-50a2-4944-a0fb-1707d55a93b3>

Kort

Græsningsareal

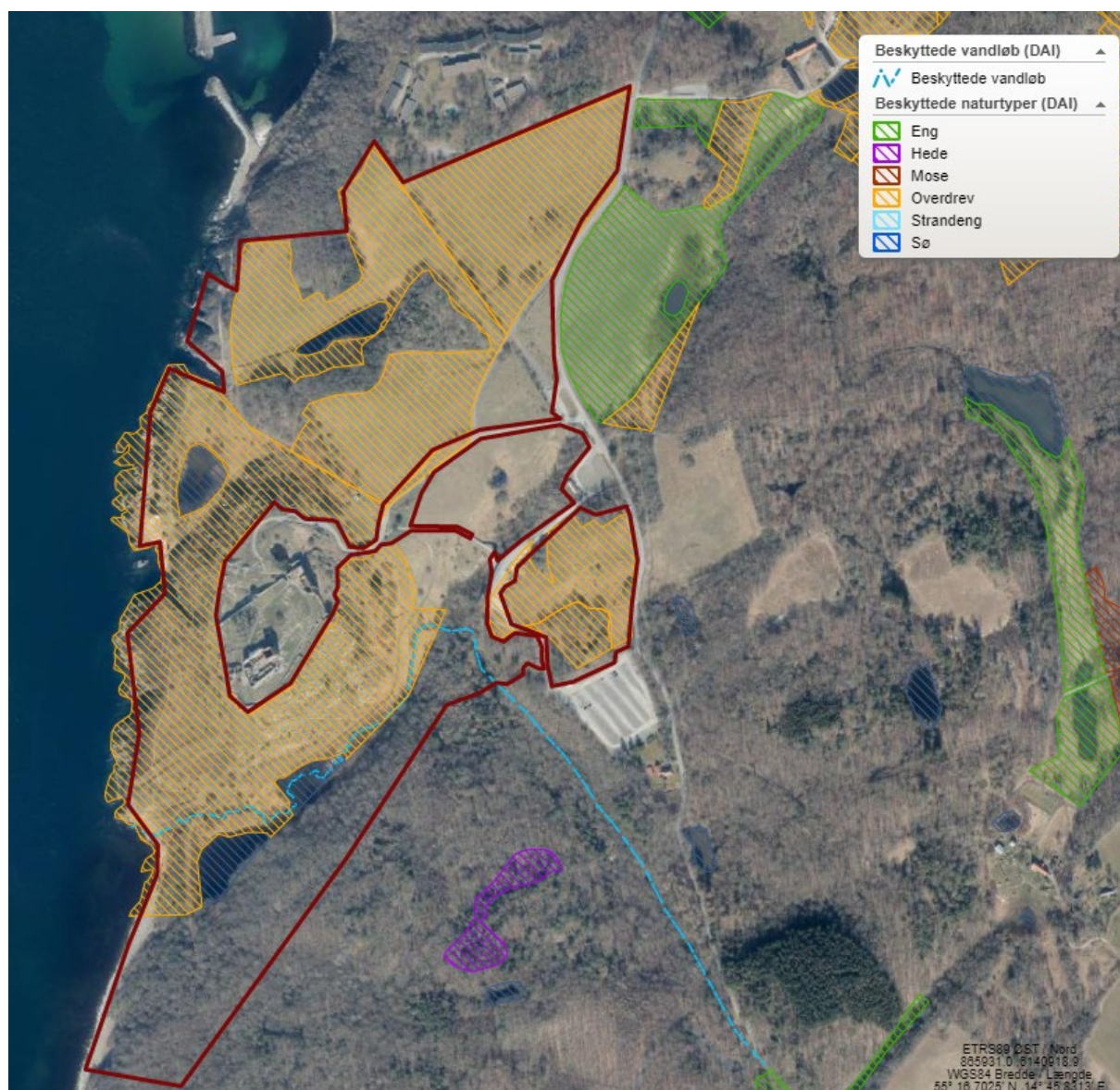

Habitatnaturtyper

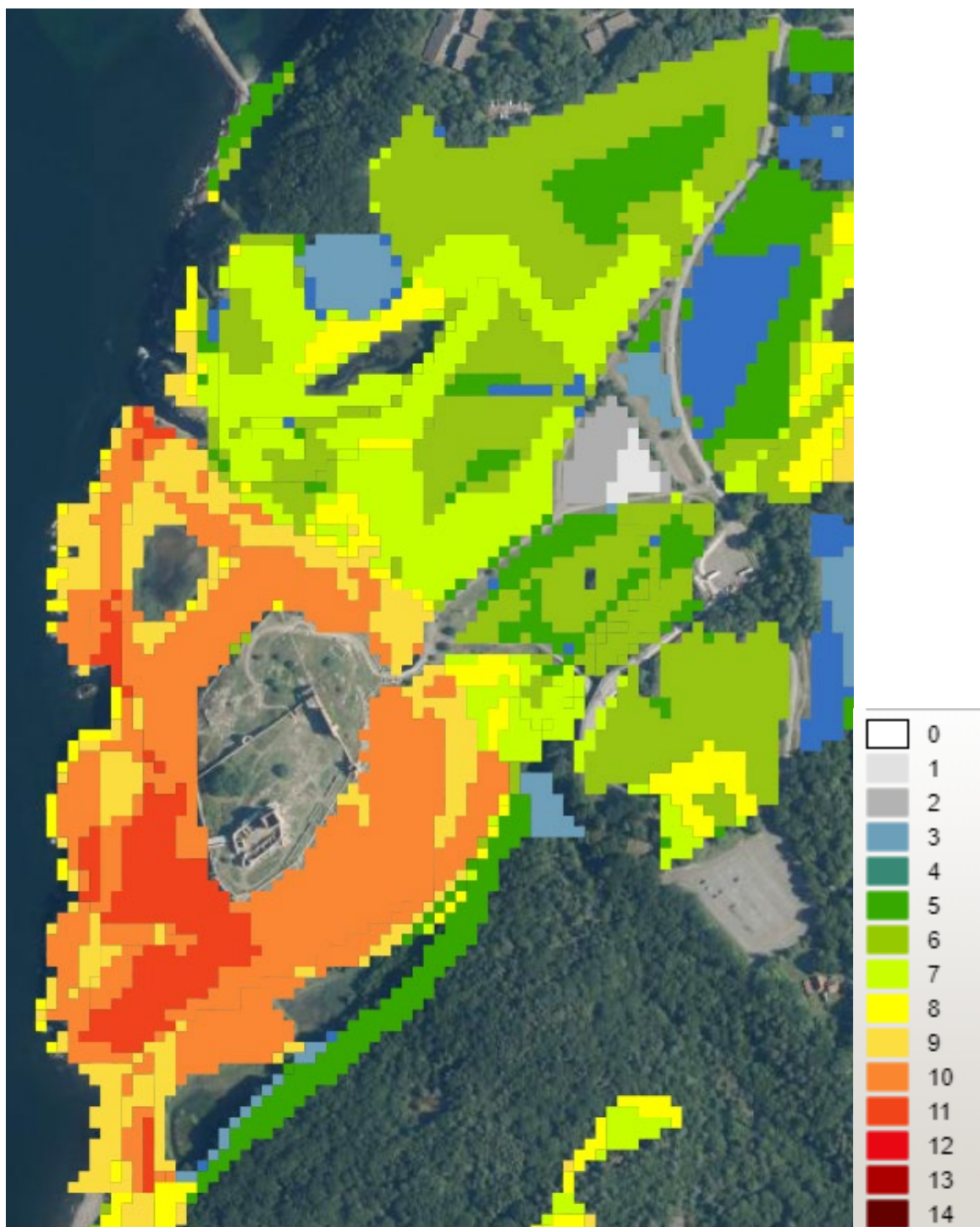
Flere arealer på har så stor naturværdi, at de er registrerede som habitatnaturtyper.

Beskyttede naturtyper

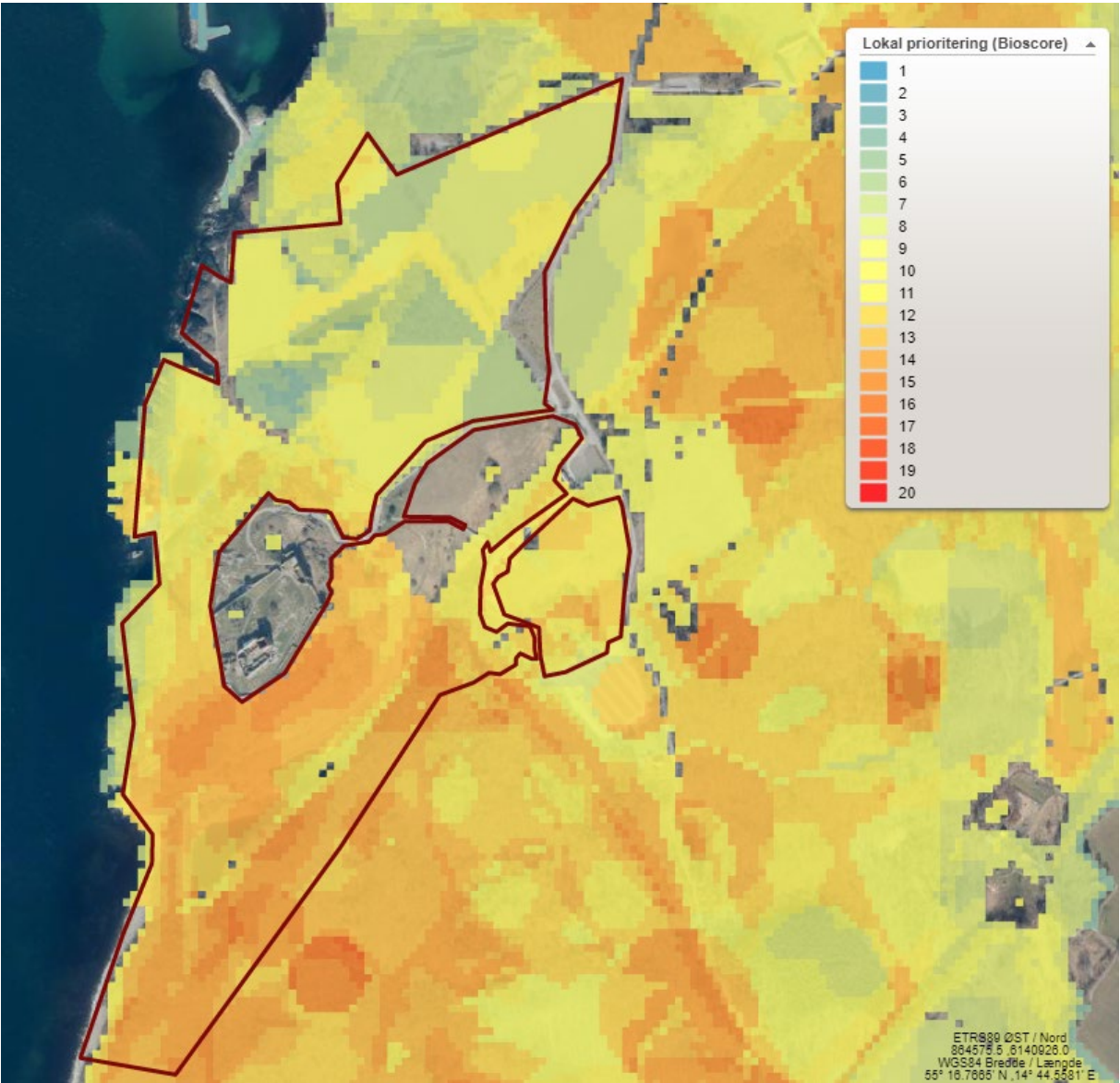
En stor del af arealet er beskyttet af Naturbeskyttelseslovens §3. §3-udpegningen er kun vejledende – det er tilstanden af det konkrete areal, der afgør, om det er beskyttet.

HNV – High Nature Value

HNV står for High Nature Value, Høj naturværdi, og beskriver, hvor stor naturværdien er på et areal. Arealer med en værdi på 5 eller mere beskrives som arealer med en høj naturværdi.

Bioscore

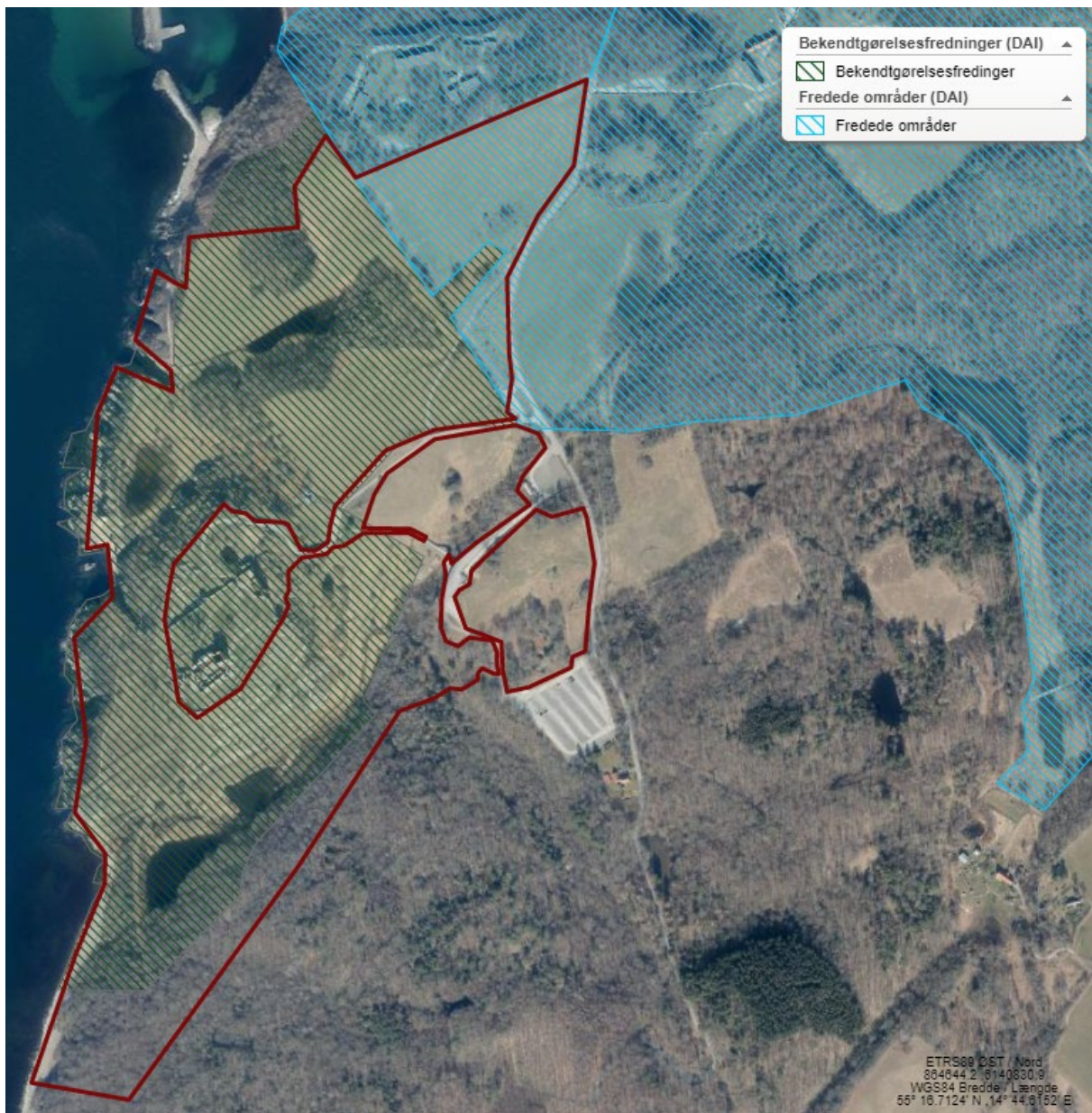

Fortidsminder

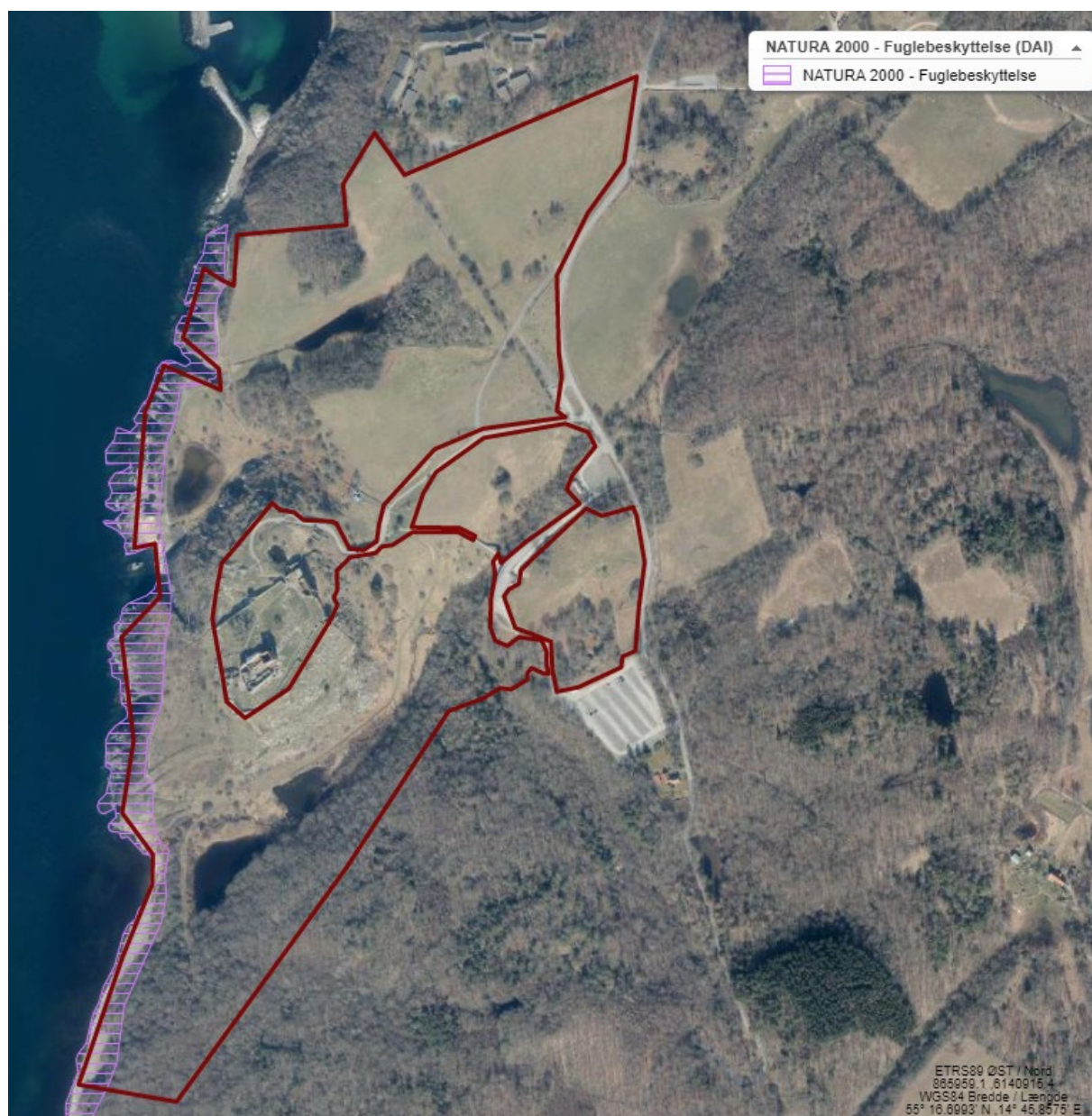

På arealet findes flere fredede fortidsminder. Det mest markante er selvklart Hammershus Slotsruin. Dertil findes også to mølledæmninger mod syd samt skanse, flere hulveje, vejliste, en rundhøj mod nord og flere beskyttede diger.

Fredninger

Fuglebeskyttelsesområde

Græsningstryk

Ja, tak. Sådan skal arealerne se ud i løbet af sommerperioden. Der er varieret vegetationshøjde og blomstrende planter.

Der er græsset for hårdt, hvis det meste af vegetation er under 5cm inden starten af en ny vækstsæson. Der kan godt accepteres mindre områder med dette udtryk, men hvis alle arealer ser sådan ud, sænkes græsningstrykket permanent.